

Historien om...

...arrendegården Ljushagen

copyright© Mauritz Henriksson 2007

Ljushagen tillhör inte någon av de äldsta gårdarna på Gålö. De första innevånarna var nybyggaren Olof Ersson som kom 1830. Av den titulaturen kan man dra slutsatsen att Ljushagen byggdes det året.

Olof var född den 11 maj 1772 på Nämdö. Han var gift med Catharina Ersdotter, född 1788 i Ösmo. De hade varit gifta sedan 22 februari 1824, och fått barnen Inga Maria i sept 1824, Olof i sept 1825 och Petrus den 1 juni 1829. Inget av de barnen blev mer än en månad gamla.

Nybyggaren Olof hade däremot varit gift tidigare med Brita Andersdotter, född 28 januari 1783 på Lilla Liåker. Med henne hade han flera barn: Catharina 14 okt 1807, Anna Brita 11 april 1811, Eric 8 juni 1815, Anders 26 sept 1817 och Greta Stina 31 sept 1820. Alla de var födda på Berget. Modern Brita avled där 1823.

När Olof och hans nya fru kom till Ljushagen hade de med sig hans barn Eric och Greta Stina. Eric flyttade hemifrån till Hasslinge 1832. 1834 fick de ta hand om äldsta dottern Catharinas oäkta son Anders Petter. Han var född i mars samma år, men avled ett år senare.

Yngsta dottern Greta Stina flyttade till Hasslinge 1837. Näst äldsta dottern, Anna Brita, kom hem från Nor 1839 med oäkta sonen Pehr Erik, född i april samma år. De två flyttade till Dalarö 1840.

Därefter var det tomt på barn i huset några år. Nybyggaren Olof Ersson avled, 70 år gammal, den 28 november 1842. "*död genom mat fastnade i halsen*" står det i husförhårsboken.

I bouppteckningsprotokollet efter Olof kan man se att de hade 1 ko, värd 20 riksdaler, och 2 får värda 5 riksdaler tillsammans. Vidare kan man konstatera att det bedrivits en del fiske. Det fanns 22 par ryssjor, 11 gamla nät, 6 gamla skötar och en större ökstok. Den sista var värderad till 2 riksdaler.

Summa tillgångar i boet var drygt 134 riksd.

Summa skulder uppgick till nästan 46 riksd.

Änkan Catharina Ersdotter blev ensam kvar på Ljushagen ända till oktober 1849. Då fick hon 8-åriga Lars August Borin som fosterson. Han kom från båtsmanstorp Flätjan och var född där 16 september 1841.

Änklingen och förre bonden Lars Jansson, född 1787, flyttade in på Ljushagen i sept 1852 som inhysing. Tidigare i sitt liv hade han varit "*dömd för stöld, suttit på fästning*". Det var när han var bonde på Östnora i Västerhaninge.

Nybyggaränkan Catharina Ersdotter avled utfattig den 22 september 1855. Hon blev 67år och hade bott på Ljushagen i 25 av dessa.

Fostersonen Lars August hade flyttat till Solna månaden innan. Förre bonden Lars Jansson blev kvar och skötte gården till nye brukaren kom dit den 24 oktober 1855. Han hamnade då på Berget som inhysing.

Ny brukare av Ljushagen blev Per Gustaf Petersson. Han var född 30 december 1818 på Nämdö. Per Gustaf var gift med Catharina Svensdotter, född 3 mars 1822 på Frönäsudd, dotter till Sven Svensson som var född på Tomta 1794. De kom närmast från Tomta båtsmanstorp där de fått dottern Mathilda Sofia den 14 september 1854. På båtsmanstorp stod Per Gustaf som skomakare. Innan dess hade de barnen Anna Lovisa, född 4 oktober 1849 på Askvik, och Johan Erik den 7 mars 1852 på Kärrmaräng.

1857 fick de sällskap av Catharinas föräldrar, Sven Svensson och Stina Catharina Olsdotter. De kom närmast från Frönäsudd, men hade annars varit bönder på Dyvik i många år. Fadern dog på Ljushagen den 17 oktober 1860, och modern 4 februari 1862.

Familjen utökades också med dottern Emma Charlotta 24 oktober 1857, Anders Gustaf 24 september 1860, och Per August den 3 januari 1864. De hade nu sex egna barn. Dessutom ingick det i nya arrendeaftalet med Prins Carls inrättning f.o.m. 1861, att de skulle ta hand om fosterbarn från "inrättningen". I deras fall innebar det 1-2 barn.

I mars 1866 flyttade hela familjen från gården och stod som "på socknen skrivna utan bestämt hemvist" innan de i oktober samma år flyttade till Ornö. Äldsta dottern blev piga och bosatte sig på Solbacken. Fadern blev statar-dräng på Sundby gård, så resten av familjen flyttade in där.

Den nye arrendatorn på Ljushagen från 14 mars kom från Ornö. Det var Gabriel Gustaf Ekman, född 22 november 1825, hans hustru Eva Sofia Karlsdotter, född 26 november 1827, barnen Anna Maria, född 27 augusti 1849, och Sofia Elisabeth, född 18 november 1855. Alla var födda på Ornö.

I oktober samma år kom också tjänstegossen Vilhelm Eriksson, född i juni 1850 i Sthlm. Han hade tidigare varit fosterbarn på Liåker genom inrättningens försorg, men blivit för gammal. Han stannade ett år. Dessutom foster-barn från inrättningen. Familjen flyttade till Havstornsudd 1871.

Otto Appelgren, efterträdare på Ljushagen, kom närmast från Stegsholm. Otto var född 26 februari 1835 i Väderstads församling i Östergötland. Hans hustru, Josefine Bernadina Muldin var född i Klinte på Gotland den 29 november 1837. De hade varit gifta sedan 1865. Innan de kom till Österhaninge, Svärdsnäs 1868, hade de bott i Salem, och fått första barnet, en flicka, där. På Svärdsnäs hade de fått tillökning med Mathilda Bernadina den 7 nov samma år. Första barnet avled på Svärdsnäs i oktober 1869 innan de flyttade till Stegsholm. Där fick de tillökning med Richard Thure den 28 april 1871 innan de kom till Ljushagen.

I det nya hemmet födde hustrun ytterligare två barn. Karl Otto 14 maj 1876 och Sigrid Ottilia 22 september 1879. Familjen bestod således av fem egna barn, plus några fosterbarn från inrättningen.

De blev kvar på Ljushagen till 29 mars 1887. då flyttade de till Bryggeriet på Dalarö. Äldsta dottern hade flyttat till Stockholm redan i oktober 1886. År 1900 var hon sömmerska, och bodde i Adolf Fredriks församling.

Redan i november 1886 hade nye arrendatorn med hustru flyttat in på gården. Det innebar att det vid årsskiftet 1886-87 bodde 8 personer plus några fosterbarn från inrättningen där.

Karl Gustaf Lundin, nye arrendatorn, var född på Bihagen den 1 december 1851. Han var gift sedan 5 november 1881 med Anna Maria Nilsson, född på Finkarudd den 16 april 1860. De hade inga barn när de kom, från Stegsholm, men redan den 7 januari 1887 föddes Alfrida Charlotta. Hon dog i maj 1891.

På sommaren 1887 fick de hjälp av 16-åriga pigan Johanna Charlotta Söderström från Stockholm och drängen Gustaf Emil Sträng, också han från Stockholm. Pigan flyttade till Ornö redan på hösten, men drängen blev kvar till oktober 1888, då han flyttade till Oxnö.

Familjen utökades med Elsa Maria den 8 december 1888, Ernst Gustaf 17 maj 1891 och Erik Gunnar den 30 maj 1894.

Arrendatorns far, änklingen Gustaf Lundin, född 1824 i Tyresö, kom till gården i november 1889. Brodern Nils Erik, född 19 oktober 1864 på Havstornsudd, kom från Stockholm i maj 1893. Han hade varit gift men blivit änkling i september 1892. Han, brodern, flyttade till Nor på hösten, men kom tillbaks några år senare. Dessutom fanns varje år både piga och dräng, men dessa bytte som regel gård varje år i oktober.

Karl Gustaf Lundin med fru och tre barn, samt fadern Gustaf, övergav Ljushagen och flyttade till Liåker den 8 november 1897.

Från granngården Tomta kom 66-åriga Lars Erik Nilsson, född på Tomta 1831, med hustrun Kristina Lovisa Dahngren, född på Ornö 1833.(se Historien om arrendegården Tomta) De hade sonen Nils Erik Larsson, född 1869 på Tomta, med sig i flytten. Han bodde 1888-89 på Askvik som dräng, men kom tillbaka till Ljushagen.

De hade också med sig fosterbarnen Gustaf Adolf Olsson och Birger Emil Ekengren. Båda flyttade därifrån i oktober 1899. I stället kom fosterbarnet Inez Erika Ekelöf från Stockholm i november samma år. Hon var nio år gammal.

Som ersättare för den tillfälligt förlorade sonen, hade Frans Oscar Leonard Ståhl, född i september 1882 i Huddinge, kommit till hjälp. Både drängen och fosterbarnet Inez blev kvar i flera år.

Fadern Lars Erik Nilsson avled den 7 feb 1906, 75 år gammal.

I bouppteckningen efter Lars Erik finns upptaget 1 häst, Putte, till 50:-kr, 1 ko till 75:-kr och 22 höns tillsammans 22:-kr. Det fanns också en hel del kör- och åkerredskap. Dessutom var det gott om fiskeredskap samt flera båtar.

Summa tillgångar slutade på 690 kr.

Bland kostnader noterades sjukvård 25:- kr, begravningskostnader 125:-kr och bouppteckningskostnader 25:-kr. Kostnader och skulder uppgick till summa 371:- kr. Behållningen i boet blev 319 kronor.

1910 hade sonen gift sig med Erika Charlotta Sandelin, och övertagit arrendet. Erika Charlotta, född 11 juni 1867 i Maria församling, hade varit fosterbarn på Dyvik åren 1877-1883. Därefter hade hon varit på Ornö i tre år, innan hon kom tillbaka till Gålö och tjänat piga bl. a. på Oxnö och Kärrmaräng.

1920 fanns modern Kristina Lovisa kvar på Ljushagen hos sonen och svärdottern. De senare förblev barnlösa. Kristina Lovisa avled mellan 1920 och 1930, kanske blev hon över 90 år gammal.

1930 var Nils Erik och Erika Charlotta fortfarande arrendatorer på Ljushagen. Båda var då fyllda 60 år.